
DE DOMTOREN OP PENNINGEN

Het lijkt onwaarschijnlijk, maar toch, het is een feit: van de 600 jaar dat de Domtoren nu bestaat, heeft hij het 599 jaar moeten doen zonder dat er een enkele penning aan hem gewijd werd. Nu is dat geen ramp, ook zonder een penning ter ere van de toren heeft hij het die eeuwen kunnen volhouden. Maar het is wel opvallend dat in de achter ons liggende tijd waarin bijna iedere gebeurtenis - van in onze ogen vaak geringe betekenis - werd vastgelegd op een of meer penningen, dit bouwwerk slechts voorkomt als figurant, als stoffering bij zaken van groter gewicht of louter

wordt gebruikt als symbool van de stad. Om kort te gaan: behalve in dit jaar 1) is er nooit een penning speciaal voor de Domtoren geslagen.

De oorzaak van het ontbreken van de Domtoren in metaal moet waarschijnlijk gezocht worden in het feit dat de Utrechtse Dom geen doel voor pelgrims, geen bedevaartsoord is. Aan bijvoorbeeld de Keulse Dom, met het gebeente van de Drie Koningen, zijn meer dan 1000 penningen en draagtekens gewijd, of houden daarmee direct verband. Voor Utrecht komt men

niet verder dan een 30 tot 40 stuks, waarbij de veelal pietepeuterig klein afgebeelde torentjes en de soms fantasievolle weergave zorgen voor moeilijkheden bij de herkenning. Wie zou verwachten dat het een interessante bezigheid zou kunnen zijn de Domtoren, zoals deze voorkomt op penningen, te vergelijken met de reconstructietekeningen van de toren vervaardigd door Haakma Wagenaar 2), komt bedrogen uit. De geringe afmetingen van de afgebeelde torens laten geen ruimte voor details. Pas vanaf de 19de eeuw, met de wat grotere, minder schematisch weergegeven torens, wordt vergelijking mogelijk en dan blijken afbeelding en werkelijkheid gewoonlijk met elkaar in overeenstemming te zijn.

Vorenstaande overwegend leek het niet zinvol voor iedere penning na te gaan in hoeverre de weergave van de toren de realiteit volgt. Wat dan overblijft is slechts het samenstellen van een lijst van de in de collectie van het Centraal Museum bewaarde penningen waar de Domtoren op voorkomt, en wel in chronologische volgorde. In deze lijst is ook een penning opgenomen, waarop de Domtoren weliswaar niet letterlijk maar, door het gebruikte perspectief, zeker voelbaar aanwezig is (nr 12). Alleen de zijde waarop de toren voorkomt, is afgebeeld 3). De penningen zijn op ware grootte gereproduceerd (behalve nr 17).

De gebruikte afkortingen verwijzen naar:

Van Loon: G. van Loon, Beschrijving der Nederlandsche historipenningen enz., 4 dln, 's-Gravenhage 1723-1731

Vervolg Van Loon: Beschrijving van Nederlandsche historie-penningen ten vervolge op het werk van Mr. Gerard van Loon, 10 dln, Amsterdam 1822-1869

Von Weiler: A. C. von Weiler, Penningen geslagen of gegoten in de jaren 1935-1960 (bij de Koninklijke Begeer), Leiden 1960

Zwierzina Beschrijving: W. K. F. Zwierzina, Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen geslagen na November 1863, in: Tijdschrift voor munt- en penningkunde 1900-1908

Zwierzina Begeer: W. K. F. Zwierzina, Penningen geslagen of gegoten in de jaren 1880-1935 (bij de Koninklijke Begeer), 1935

HC: Catalogus van het Historisch Museum der Stad, Utrecht 1928

Inv. nr.: Inventarisnummer van het Centraal Museum Utrecht
F. A. M. Pietersen

Noten:

- 1) De penning door Theo van de Vathorst (nr 30). Deze is uitgebracht door en verkrijgbaar bij Slavenburg's Bank Utrecht. A. Graafhuis doet in Bulletin „Het Vijf Kerken Restauratieplan“ jg. 10 1982 nr 3 verslag van de voorgeschiedenis en de aanmaak van deze penning.
- 2) Th. Haakma Wagenaar, Memorandum Domtoren, Utrecht 1975.
- 3) Van de enige aan de Domtoren zelf gewijde penning zijn zowel voor- als keerzijde afgebeeld (nr 30).

1

1571 De Turken overwonnen tijdens de zeeslag bij Lepanto.

Door C. van Eyck, HC 3773 zilver, geslagen, 50 mm, Van Loon I 142, 1

2

1712 Het begin van het vredescongres te Utrecht.

HC 22 geel koper, gegoten, 71 mm, Van Loon IV 636, 1

3

1713 De vrede van Utrecht.

Door D. Wijs, HC 26 zilver, geslagen, 45 mm, Van Loon IV 657, 3

4

1716 De vrede van Utrecht en de conferenties te Antwerpen.
Door J. Drapentier, HC 41 brons, geslagen, 71 mm, Van Loon IV 694

5

1736 Honderd jaar Utrechtse Hogeschool.
Door J. Drapentier, HC 3046 zilver, geslagen, 65 mm, Vervolg Van Loon 104

6

1736 Honderd jaar Utrechtse Hogeschool.
Door M. Holtzhey, HC 3048 zilver, geslagen, 55 mm, Vervolg Van Loon 106

7

1779 Tweehonderd jaar Unie van Utrecht.
HC 48 zilver, geslagen, 34 mm, Vervolg Van Loon 539

8

1783 De burgerbewapening van Utrecht, de afschaffing van de stadhouderlijke recommandatiën en het verkrijgbaar verklaren van stads kleine bedieningen voor alle gezindten.
HC 49 koperverguld, geslagen, 42 mm, Vervolg Van Loon 598

9

1786 Prijspenning van het Provinciaal Utrechts Genootschap.
Door B. C. van Calker ontworpen in 1779, HC 3805 zilver, geslagen en gegraveerd, 59 mm, Vervolg Van Loon 480

10

1874 Willem III 25 jaar koning.
Door J. P. M. Menger (vz.) en J. P. Menger
(kz.), HC 72 brons, geslagen, 50 mm,
Zwierzina Beschrijving 335

13

1896 Maskerade bij het 52ste lustrum van de
Utrechtse Universiteit.
HC 3129 brons, geslagen, 41 mm, Zwierzina
Beschrijving 1221

11

1892 De eerste steenlegging van het
Universiteitsgebouw door koningin
Wilhelmina.
Door G. Haas, HC 81 brons, geslagen, 65 mm,
Zwierzina Beschrijving 997.

14

1900 Het bezoek van koningin Wilhelmina aan
Utrecht.
Door P. Pander (vz.), HC 84 zilver, geslagen,
53 mm, Zwierzina Begeer 425

12

1894 De inwijding van het nieuwe
Universiteitsgebouw.
Door G. Haas, HC 3063 zilver, geslagen, 58
mm, Zwierzina Beschrijving 1084.

15

1904 C. R. Merkus 30 jaar commissaris van de
Spaarbank te Utrecht.
Door W. Achtenhagen, HC 208 brons,
geslagen, 59 mm, Zwierzina Begeer 600

16

1913 Prijspenning van de Utrechtsche Handelsvereniging.
Door J. C. Wienecke, HC 3862 brons,
geslagen, 50 mm, Zwierzina Begeer 1086 (vgl.

19

1927 Prijspenning van de Utrechtsche Handelsvereniging.
Inv. nr 23189 wit metaal, geslagen, 51 mm
(vgl. nr 16)

17

1917 Stichtingsplaquette van de Utrechtse Jaarbeurs.
HC 92 zilver, gegoten, 189 x 189 mm

20

1929 De opening van het Verkeershuys.
Inv. nr 10476 verguld zilver, geslagen, 51 mm

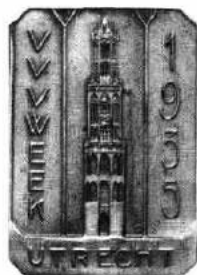
18

1921 Het 70-jarig bestaan van het Gezelschap Utrechts Brandweer.
Door A. W. Leeftang, HC 3859 zilver, geslagen, 50 mm

21

1933 J. P. Fockema Andreae vertrekt als burgemeester van Utrecht.
Door J. J. van Goor, inv. nr 10425 brons, geslagen, 60 mm, Zwierzina Begeer 688

22

1935 De week tot bevordering van
vreemdelingenverkeer te Utrecht.
Inv. nr 7621 brons, geslagen, 40 x 28 mm

1939 St. Willibrord 1200 jaar geleden overleden.
Door J. J. van Geor, inv. nr 8300a brons,
geslagen, 65 mm, Von Weiler 1297

24

1942 De stedenschoontocht van de A.N.W.B.
Inv. nr 8917 wit metaal, geslagen, 30 mm

25

1944? Winterhulp.
Inv. nr 22769 aardewerk, 32 mm

26

1948 Gemeentepenning van Utrecht.
Door J. Hekman, inv. nr 10212 brons,
gegoten, 60 mm

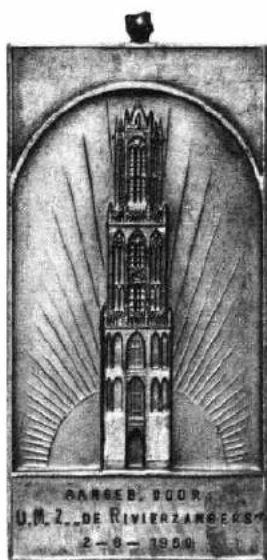
27

1948 Wilhelmina 50 jaar koningin en het 1900-jarig
bestaan van Utrecht.
Inv. nr 17826 brons, geslagen, 35 mm

28

1949 Draagpenning van de Utrechtse Politie
Sportvereniging.
Inv. nr 23190 brons, geslagen, 39 x 28 mm

29

1950 Algemene prijspenning.
Vooroorlogs ontwerp, inv. nr 15309/10 brons,
geslagen, 77 x 39 mm

30

1982 600 jaar Domtoren. Door Th. van de Vathorst, inv. nr 23188 brons, gegoten, 73 mm